

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVEND^ǀA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U
THOMA (FAL)

BAMMBIRI L^ǀA VHURARU (P3)

L^ǀARA 2013

MEMORANDAMU

MARAGA: 100

Memorandamu uyu u na masiat^ǀari a 14.

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA (50)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
	<u>26–32</u>	<u>22½–25½</u>	<u>19½–22</u>	<u>16–19</u>	<u>13–15½</u>	<u>10–12½</u>	<u>0–9½</u>
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI (NV) (MARAGA: 32)	-Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho zwavhudi. -Mihumbulo i a tokonya nahone yo vhibva. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a si na vhukhakhi na khathihi, a kumedzeaho.	- Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho zwavhudi vhukuma. -Mihumbulo ndi ya nth, nahone i a takadza. -U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundwaho tshidele, nahone a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu zwi sumbedza u pfesesa thoho. -Mihumbulo ndi i takadzaho, i a tendisea. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o dziaho, a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu zwi sumbedeza u pfesesa thoho lu fushaho. -Mihumbulo ndi ya nga misi, a i na vhudzivha. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a fushaho, nahone a kumedzeaho.	- Zwi re ngomu zwo di linganela sa zwenezwo, hu na mavhaka a xedzaho vhutumani. -Mihumbulo kanzhi ndi yo teaho, fhedzi i a dovholola. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundzedzeaho lwo linganelaho nahone a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu zwinwe a zwi ho khagala, a zwo ngo farana. -Mihumbulo yo sekena, hunzhi i sokou dovholola. -A hu na vhutanzi vhu fushaho ha u pulana/mvetomvet -o. -Maanea ha ngo bveledzwa nga ndila i kumedzeaho.	- Zwi re ngomu a zwi livhani na thoho na luthihi, a zwo ngo lundzedzana. -Mihumbulo yo tapanyedzwa, yo sokou dovhololwa. - U pulana na/kana mvetomveto a zwiho. -Maanea aya ha nekedzei/kumedzei.

<p>LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 12)</p>	<p><u>10-12</u></p> <p>-U sumbedza vhudzivha ho goḏombelaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa zwone-zwone. -U shumisa luambo lwa nṱhesa lwa kuambele/maambe -le. -Munanguludzo u sa vhambedzwiho/wa nṱhesa wa maipfi, zwo vhibva vhukuma. -Tshitaela, thounu na redzhistara zwo tea tshoṱhe ṱoho ya mafhungo. -A hu na vhukhaki na vhuthihi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.</p>	<p><u>8½-9½</u></p> <p>- U sumbedza vhudzivha ho dziaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa hu si na vhukhaki , u kona u shumisa luambo lwa kuambele/maambele. -Munanguludzo wa maipfi wo vanganywa lwa vhusiki. - Tshitaela, thounu na redzhistara zwo tea ṱoho ya mafhungo. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.</p>	<p><u>7½-8</u></p> <p>-Hu na vhuṱanzi ha vhudzivha ha luambo. - Luambo na zwiga zwa u vhala hunzhi a zwi na vhukhaki. - Munanguludzo wa maipfi wo tea tshibveledzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea ṱoho ya mafhungo. - Kanzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.</p>	<p><u>6-7</u></p> <p>-Huniwe u vhone ha vhudzivha ha luambo zwi hone. -Luambo ndi lwa misi, zwiga zwo shumiswa lu fushaho. -Munanguludzo wa maipfi u a fusha. - Tshitaela, thounu na redzhistara nga u angaredza zwi ḏi anana na ṱodea dza ṱoho ya mafhungo. - Hu ḏi vha na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.</p>	<p><u>5-5½</u></p> <p>-Vhudzivha ha luambo ho sekene. -Luambo a lwo ngo vhibva, na zwiga zwa u vhala huniwe a zwo ngo shumiswa nga ndila yone. -Munanguludzo wa luambo ndi wa fhasi. - Tshitaela, thounu na redzhistara zwi shaedza ndunzhendunzhe. -Hu na vhukhaki ho vhalaho naho ho ḏi vha na u vhalulula na u sedzulusa.</p>	<p><u>4-4½</u></p> <p>-Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea. -Munanguludzo wa maipfi wo shaedzwa. - Tshitaela, thounu na redzhistara a zwo ngo tea. -Ho ḏala vhukhaki, naho zwo ḏi vhalululwa na u sedzuluswa zwiṱuku.</p>	<p><u>0-3½</u></p> <p>- Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea tshoṱhe. - Munanguludzo wa maipfi a wo ngo tea na luthihi. - Tshitaela, thounu na redzhistara zwo liana tshoṱhe. - Ho ḏalesa vhukhaki na ndaḏo, nahone a hu vhoneali vhuṱanzi ha u vhalulula na u sedzulusa.</p>
---	--	--	---	---	---	--	---

	<u>5–6</u>	<u>4½</u>	<u>4</u>	<u>3–3½</u>	<u>2½</u>	<u>2</u>	<u>0–1</u>
TSHIVHUMBEO (T) (MARAGA: 6)	-Kubveledzelwe kwo faranaho/lunzhedze aho kwa thoho. Vhudodombedzi vhu tokonyaho. -Miṭala, dziphara zwo fhatwa lwo faranaho. -Vhulapfu /tshivhalo tsha maipfi zwi elana na ndaela dza thoho.	-Mafhugo o bveledzwa nga ndila yo faranaho. Hu na ndunzhendunzhe. - Miṭala, dziphara zwi i a tevhelelea nahone zwo vangana. -Vhulapfu ho tea.	-Vhunzhi ha zwidodombedzwa zwo bveledzwa. - Miṭala, dziphara zwo fhatea zwavhudi. - Vhulapfu ho tea.	-Dzinwe dza mbuno na zwododombedzwa zwo bveledzwa. - Miṭala, dziphara zwo di khakhea huṅwe, fhedzi maanea a di sala a tshi pfala. -Vhulapfu ho tea.	-Dzinwe dza dzimbuno dza ndeme dzi hone. - Miṭala, dziphara zwo khakhea, fhedzi mihumbulo i sala i kha di pfala. -Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhale sa.	- U ita a tshi bva kha thoho. -Zwi a konḁa u tevhelela vhuṭala ha mafhungo. - Miṭala, dziphara zwi kha vhuimo ha fhasi. - Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhale sa.	-O liana na thoho. - Miṭala, dziphara zwo vhilingana, a zwi tevhelelei. -Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhales- a u fhirisa mpimo.

KHETHEKAYO YA B: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI (30)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
	<u>16–20</u>	<u>14–15½</u>	<u>12–13½</u>	<u>10–11½</u>	<u>8–9½</u>	<u>6–7½</u>	<u>0–5½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 20)	<p>Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala lwo rombaho/vhibvaho.</p> <p>-U tshimbila kha vhutala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana tshothe, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho ya mafhungo.</p> <p>-Hu na vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto, zwa mbo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhukhaki na luthihi, tshi kumedzeaho.</p>	<p>-U na ndivho yavhudi ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala lwo rombaho/vhibvaho—U tshimbila kha vhutala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo tandavhudzwa zwavhudisa, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho.</p> <p>-U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi.</p> <p>-O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo lwa nthu vhukuma.</p>	<p>-U na ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala – u fara vhutala, nahone u tou polika zwituku kha thoho ya mafhungo.</p> <p>-Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, nahone zwidodombedzwa zwi tikedza thoho.</p> <p>-U pulana na /kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi.</p> <p>-O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo nga ndila yo dziaho.</p>	<p>-U na ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala – o di bvanyana kha thoho, fhedzi a zwi xedzi.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana nga ndila i fushaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho.</p> <p>-Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho.</p> <p>-U shumisa mihumbulo u fushaho kha u bveledza thodea dzo teaho dza</p>	<p>-U na ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>Vhutala hawe kha u fhindula mushumo uyu vhu sumba ho sekana.</p> <p>-U niwala – u a xedza vhutala, zwi ambiwaho huiwe zwi ita zwi tshi liana.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho.</p> <p>-Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho,</p>	<p>-U na ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>Phindulo yawe kha mushumo uyu i sumbedza hu na u shaedza vhukuma.</p> <p>-U niwala – u xedza vhutala, na zwi ambiwaho huiwe a zwi tsha pfala.</p> <p>-Zwi re ngomu na mihumbulo zwi ita zwi tshi liana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho.</p> <p>U pulana na/kana mvetomveto a zwi fushi.</p> <p>Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi. U shumisa milayo ya</p>	<p>-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa.</p> <p>-U niwala – u liana na thoho, zwi ambwaho hunzhi a zwi tsha pfala. Zwi re ngomu na mihumbulo a zwi elani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho.</p> <p>-U pulana na/kana mvetomveto a zwiho.</p> <p>Tshibveledzwa itshi a tshi kumedzei.</p> <p>- A ho ngo shumiswa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo.</p>

Vhune ha khandiso ho vhaledzwa

Iyani kha siatari li tevhelaho

	-O kona lwa nthesa kha u shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.			tshivhumbeo tsha tshibveledzwa.	tsho faranaho nahone tshi kumedzeaho. -U na muhumbulo wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo tsha tshibveledzwa-fhedzi hu na u tahedzwa ha zwithu zwa ndeme.	tshivhumbeo nga ndila yo khakheaho.	
LUAMBO, TSHITAE LA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 10)	<u>8-10</u> - U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa girama, nga ndila yone kha tshibveledzwa. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothē ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>7-7½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi vhukuma, nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>6-6½</u> -Mushumo wo fhatwa zwavhudi, u a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>5-5½</u> -Mushumo wo fhatwa lu fushaho. Vhukhaki vhu re hone a vhu khakhisi nyelelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi i a fusha zwi tshi kwama ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tea lu fushaho. -Hu na vhukhaki vhu si vhezhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>4-4½</u> -Mushumo wo fhatwa lwo tou linganelaho. Hu na vhukhaki ho vhalahonyana. -Ndivho ya maipfi i fhasi nahone a i tei tshothē ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tsa. -Hu na vhukhaki ho vhalaho nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	<u>3-3½</u> -Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwo ngo tea. - Tshibveledzwa tsho dala vhukhaki, naho ho di vha na u vhalulula na u sedzulusa.	<u>0-2½</u> -Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwo riwalwaho zwo vhilingana. -Ndivho ya maipfi i toda ndulamiso zwi hone, nahone a i tei ndivho. -Tshitaela, ndivho na vha tangedzaho mafhungo a zwi anani/tshimbilelani na thoho ya mafhungo. -Ho dalesa vhukhaki na ndado nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.

Vhune ha khandiso ho vhaledzwa

Iyani kha siatari li tevhelaho

				-Vhulapfu ho todou vha vhu teaho.	-Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhale sa.	-Zwo lapfesa/pfufhifhale -sa.	-Vhulapfu – Zwo lapfesa/pfufhifhales- a u fhirisa mpimo.
--	--	--	--	---	--	-------------------------------------	--

KHETHEKANYO YA C: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI (20)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80–100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70–79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60–69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50–59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40–49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30–39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0–29%
	<u>10½–13</u>	<u>9½–10</u>	<u>8–9</u>	<u>6½–7½</u>	<u>5½–6</u>	<u>4–5</u>	<u>0–3½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 13)	-Ndivho yo dziaho tshothē ya thodea dza tshibveledzwa. -Vhuniwali ho rombaho/dziaho – mugudi u fara vhutala hone- hone, ha liani na thoho. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana tshothē, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi	-Ndivho ya vhuḁisa ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha ho angalalaho ha vhutsila ha u niwala. -Vhuniwali ho rombaho/dziaho – mugudi u fara vhutala hone, ha liani na thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana, zwa ṱandavhudzwa zwavhuḁisa, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi	-Ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala– mugudi u fara vhutala hone, hu na u liana/xelana zwiṱuku na thoho. - Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza thoho. -Hu na vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledzaho tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhuḁi.	-Ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala – mugudi u a xedza vhutala fhedzi zwa si khakhise ṱhalutshedzo nga u angaredza. -Zwi re ngomu kha tshibveledzwa na mihumbulo zwo farana lu fushaho, zwiṱwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na sedzulusa zwo bveledza	-Ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa. - Phindulo i shaedza vhutala. -U niwala – mugudi u liana na thoho ṱhalutshedzo ya polika huṱwe. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwiṱwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledza	-Ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibveledzwa. Phindulo kha mushumo uyu i sumbedza vhutala vhusekene. -U niwala – mugudi u liana na thoho, huṱwe ṱhalutshedzo ya polika. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwo ngo tou farana, zwidodombedzwa zwiṱuku zwi tikedzaho thoho.	-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala – mugudi u liana na thoho, ṱhalutshedzo hunzhi i a xela. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwi yelani, zwidodombedzwa zwiṱukuṱuku zwi tikedzaho thoho. -U pulana/ mvetomveto a zwi ho. Tshibveledzwa a tshi kumedzei/fushi.

Vhune ha khandiso ho vhaledzwa

Iyani kha siatari li tevhelaho

	si na vhukhakhi na luthihi, nahone tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo yothe yo teaho ya tshivhumbeo .	tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhuḍi, tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo ya tshivhumbeo yo teaho nga ndila yavhuḍi vhukuma.	-O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.	tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho. -O shumisa muhumbulo u fushaho wa thodea dza tshivhumbeo.	tshibveledzwa tsho linganelaho, tshi kumedzeaho. - U na muhumbulo wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo – hu na huiwe u shaedza.	-A zwi tei Luambo lwa Hayani, naho ho pulaniwa na/kana mvetomveto. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhuḍi. - O shumisa milayo ya tshivhumbeo nga ndila yo khakheaho.	-Ho ngo shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 7)	<u>6-7</u> -U shumisa zwiwhumbeo zwone-zwone zwa luambo kha u riwala tshibveledzwa, nahone zwo fhatwa zwavhuḍi. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila, thouni na redzhistara zwo tea tshothe. -Tshibveledzwa a	<u>5-5½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḍi vhukuma nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi hunzhi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u	<u>4½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḍi, nahone tshi a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa itshi a tshi na vhukhakhi vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u	<u>3½-4</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa lu fushaho. Vhukhakhi vhu re hone a vhu khakhisi nyelelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwi a di fusha. -Tshibveledzwa tshi di vha na vhukhakhi vhu si	<u>3</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa lwo linganelaho. Hu na vhukhakhi ho vhalaho. -Ndivho ya maipfi yo shaedza nahone a i tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tsela fhasi. -Tshibveledzwa tsho faredza vhukhakhi ho	<u>2½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila i shaedzaho/ya fhasi, nahone zwi a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa huiwe, nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwo ngo tea.	<u>0-2</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila ya fhasi/i shaedzaho vhukuma, nahone zwo vhilingana. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa ho angalalaho vhukuma, nahone a zwo ngo tea ndivho na kathihi. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwi tshimbilelani na thoho. -Tshibveledzwa tsho dala

	tshi na vhukhaki nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	vhunzhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho todou vha ho teaho.	vhalaho nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/pfufhifhale -sa.	-Tshibveledzwa tsho dala vhukhaki, naho ho di vha na u pulana/ sedzuluswa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/pfufhifhal -esa.	vhukhaki vhunzhisa, na ndado i re khagala nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/pfufhifhal- esa.
--	---	--	---------------------------------	---	---	---	--

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO I**

KHETHEKANYO YA A: MAANEA		
1.1	Ndi vhutambo-de uhu he nda vha tshipida tshaho.	Nganetshelo Mbuletshedzo A u haseledza
1.2	Hu si na dzithekhisi a hu na vhutshilo.	Nganetshelo U tata Mbuletshedzo
1.3	Ndi ngazwo ngeletshedzo ye thohoyatshikolo vha nea yone ndi tshi dzulela u i elelwa.	U vhuisa muhumbulo Nganetshelo
1.4	Nyambedzano dza miholo mishumoni ndi dzone dzo teaho. Inwi ni ri mini nga ili likumedzwa? Tikedzani.	Nganetshelo Mbuletshedzo U tata
1.5	Vhudi na vuvhi ha thelevishini kha vhagudi.	U vhuisa muhumbulo Nganetshelo A u haseledza
1.6.1	Tshifanyiso	Nganetshelo Mbuletshedzo A u haseledza
1.6.2	Tshifanyiso	Nganetshelo Mbuletshedzo A u haseledza
1.6.3	Tshifanyiso	Nganetshelo Mbuletshedzo A u haseledza

Nganetshelo:

Aya ndi maanea ane muniwali a anetshela tshitori kana zwiwo zwo no bvelelaho.

Zwi anetshelwaho zwi tea u kunga na u tendisea.

Mafhungo a hone a riwalwa nga tshifhinga tsho fhelaho.

Magumo a songo dowealeho a fhedza tshitori zwavhudi.

Mbuletshedzo:

Muniwali u buletshedza tshithu nga vhudalo.

Muniwali u ola tshifanyiso tsha zwine a khou amba ngazwo muhumbuloni wa muvhali.

A u haseledza:

Afha muniwali u imelela masia mavhili u lingana.
Muniwali ha tei u dzhia sia.

U vhuisa muhumbulo:

Afha muniwali u vhuisa muhumbulo a i nea vhudipfi na u nyanyuwa hawe.
U vhuisa muhumbulo u yelana na mitoro kana lutamo lwawe.
Muniwali u a kona u dzhia sia line a khou li imelela.

U tata:

Afha muniwali u vha e na ndila yawe ine a vhona zwithu ngayo.
Mihumbulo yawe i tea u vha khagala u bva mathomoni u swika magumoni.
Muniwali u sumbedza u imelela liniwe sia/fhungo.
Muniwali u tikedza vhukuma fhungo line a khou toda li tshi tendiwa.
Muniwali u sumbedza vhukhwine ha fhungo line a khou li imelela.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2****2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI**

Tshivhumbeo:

- Vhurifhi ha tshiofisi vhu na dïresi mbili.
- Vhurifhi ha tshiofisi vhu na theshano.
- Vhurifhi ha tshiofisi vhu na thoho.
- Vhu tea u vha na mutumbu.
- Vhu tea u vha na magumo.
- Hu tea u vha na ndunzhendunzhe ya mafhungo u bva mathomoni u swika magumoni.
- A hu niwalwi miswaswo.
- Thouni na redzhiṡara zwi tee ndivho na vhaṡanganedzi vha mafhungo.

2.2 MUVHIGO

Tshivhumbeo

- Thoho.
- Marangaphanda.
- Matshimbidzele.
- Mawanwa.
- Phendelo.
- Themendelo.
- Tsaino ya muvhigi.
- Tshiimo tshawe.
- Datumu.

2.3 MUFHINDULANO

Tshivhumbeo:

- Mathomo.
- Mutumbu.
- Magumo.

2.4 ADZHENDA NA MAAMBIWA A MUṡANGANO

Tshivhumbeo:

- Thoho.
- U vula.
- U ṡanganedza.
- Vhathu vho ṡaho na vha songo ṡaho.
- Maambiwa a muṡangano wo fhiraho.
- U ṡanganedza maambiwa a muṡangano wo fhiraho.
- U rera zwi bvaho kha maambiwa a muṡangano wo fhiraho.

- Maambiwa a duvha.
- Zwiñwevho zwa ndeme.
- Duvha la mutangano u daho.
- U vala.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30

**KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI/
ZWA TSUMBEDZI/ZWA MAFHUNGO**

MBUDZISO 3

3.1 GARATA YA THAMBO

Tshivhumbeo:

- Vhuyo.
- Vhubvo.
- Fhethu.
- Datumu.
- Tshifhinga.
- Mulaedza wo faredzaho ndivho (zwine vhathu vha khou dela zwone).
- Kuambarele.
- Kha vha fhindule (RSVP).

3.2 DAYARI

Tshivhumbeo

- Tshifhinga, duvha, nwedzi na nwaha.
- Zwiitei.

3.3 MASIA

Tshivhumbeo:

- Hu nga shumiswa masia- vhubvaduva, vhukovhela, devhula na tshipembe.
- Hu nga shumiswa zwanda- tshaula kana tshamonde.
- Hu nga shumiswa tswayo.
- Hu nga shumiswa zwiimiswa zwa mupo.
- Zwifhato.

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 20
MARAGAGUTE: 100